

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Редько Валерій Григорович
доктор педагогічних наук, доцент
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки Національної Академії Педагогічних Наук України
м. Київ, Україна
тел.: +380508207717

Актуальність проблеми дослідження. Проблема цілей і змісту навчання іноземних мов, його структурування, способи презентації та активізації, а також види контролю рівня засвоєння є одним із пріоритетних чинників, які визначають компетентісно-діяльнісне спрямування процесу формування умінь і навичок використовувати мову як засіб міжкультурного спілкування і пізнання багатонаціонального і різнокультурного світового простору. Ретроспективний погляд на ці проблеми дає змогу проаналізувати шлях, який пройшла іншомовна освіта до сьогодення, зокрема визначити методи, форми, способи і засоби її ефективного застосування. Особливого значення ці питання набувають сьогодні, коли нова українська школа переходить на компетентісні засади. Отримана інформація дозволяє усвідомити історичні етапи, упродовж яких були зроблені перші кроки, спрямовані на набуття учнями досвіду застосовувати і поглиблювати здобуті знання та сформовані уміння й навички відповідно до життєвих потреб, що асоціюється із оволодінням компетентністю їх практичного використання.

Оновлені цілі навчання іноземних мов зумовлюють пошуки ефективних технологій визначення змісту навчання та його упровадження в шкільну практику.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання цілей і змісту навчання іноземних мов не є новим у науковій педагогічній теорії. Воно різнобічно досліджувалося дидактами, методистами, психолінгвістами на різних етапах розвитку галузі [2; 4; 5; 7; 8; 13] і знайшло відбиток у навчальній програмі [1] та підручниках. Як справедливо зазначає у своїй монографії О.І.Локшина, зміст шкільної освіти як системоутворювальний базис розвивався під впливом різноманітних соціально-політичних, філософських, психологічних і педагогічних чинників, які в останні десятиліття все активніше набувають глобального характеру [6]. Генеза цілей і змісту освіти трансформувалась відповідно до соціально-історичної епохи, в якій перебувала держава. Саме цей чинник здійснював найактивніший вплив на різні аспекти всієї, у тому числі іншомовної, освіти. Зокрема, почали набувати активного розвитку комунікативний та соціокультурний підходи до навчання іншомовного

спілкування. У другій половині 80-х років ХХ ст. з'явилися перші обґрунтовані думки щодо змісту і форм пред'явлення відповідних матеріалів.

Такий підхід теоретично закріпив технологію комунікативно спрямованого навчання і дав поштовх до розроблення різноманітних методів, форм і способів презентації мовного матеріалу та оволодіння ним, а також набуття досвіду спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності. Утім ще повинно було пройти кілька десятиліть, щоб важливі науково-теоретичні положення стали ефективним надбанням шкільної практики. Тривалий час вимоги щодо практичного оволодіння іноземною мовою залишалися лише декларацією у навчальних програмах, а насправді під впливом різноманітних дидактичних і методичних інтерпретацій науковців вони не були переконливо забезпечені засобами навчання, у тому числі підручниками. Автори своєрідно інтерпретували поняття практичного оволодіння іноземною мовою, надаючи перевагу усному мовленню (породження мовлення на основі механічного заучування мовленнєвих зразків без належного усвідомлення форми і функцій мовних одиниць, які входять до їхнього змісту) і певною мірою недооцінюючи роль читання й письма. Такий підхід, звісно, не міг різнобічно задовольняти іншомовні комунікативні потреби школярів у межах визначеної навчальною програмою тематики спілкування. Це зумовлено також недостатньою увагою до писемного мовлення, особливо недооцінювання ролі письма як виду мовленнєвої діяльності і «генерального закріплювача» (І.О.Грузинська) набутих іншомовних умінь і навичок. Такі тенденції не давали можливості учням повноцінно оволодівати іншомовною комунікативною компетентністю, про яку декларувалося в різноманітних державних документах та в науково-педагогічних матеріалах того часу. Кардинальні трансформаційні процеси, що відбуваються в останні десятиріччя у сфері шкільної іншомовної освіти, активізували пошуки ефективних технологій виконання окреслених цілей навчання.

Мета статті: визначити та схарактеризувати компетентісно-діяльнісну технологію навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Під терміном компетентісно орієнтоване навчання іншомовного спілкування ми розуміємо здібність учнів виконувати засобами іноземної мови актуальні для них завдання спілкування у побутовому, навчальному, виробничому і культурному житті; уміння користуватися фактами мови і мовлення для реалізації цілей спілкування. Учень володіє іншомовною комунікативною компетентністю, якщо він в умовах прямого чи опосередкованого контакту успішно виконує завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, що вивчається, відповідно до прийнятих норм і традицій [9]. Основну сутність цієї категорії складають уміння й навички доцільно використовувати мову відповідно до теми спілкування, зокрема здібність породжувати і сприймати іншомовні

зразки мовлення, усвідомлюючи форму і функції мовних одиниць, з допомогою яких вони конструюються. А це означає, що учні мають оволодіти лінгвістичними (мовними) знаннями і досвідом практичного їх використання у практичній іншомовній (продуктивній та рецептивній) діяльності.

Іншомовна комунікативна діяльність не обмежується лише формуванням умінь і навичок вербальної взаємодії. Це значно ширше поняття, що передбачає також набуття досвіду самостійної діяльності, зокрема оволодіння стратегіями користування двомовними словниками з метою знаходження в них значень незнайомих слів, роботи з граматичними довідниками, пошуку з різних джерел, у тому числі в мережі Інтернет, необхідної/додаткової інформації для підготовки мовленнєвих продуктів відповідно до комунікативних потреб, доцільного використання невербальних стратегій комунікації за умов дефіциту наявних мовних засобів і т.п. Отже, формування іншомовної комунікативної компетентності охоплює кілька видів діяльності школярів і забезпечується набуттям ними різнобічного навчального досвіду, який дозволяє не тільки комфортно почуватися в реальних умовах іншомовної взаємодії, але й удосконалювати його відповідно до власних потреб [10].

У зв'язку з окресленими трансформаційними процесами відбулися значні зміни в галузі шкільного навчання іноземних мов. У програмах нового покоління [1] почала чіткіше простежуватися комунікативно-діяльнісна стратегія навчання іншомовного спілкування. Їх змістом передбачається виконання навчальних дій, пов'язаних з формуванням ключових компетентностей, які проявляються в готовності школярів усвідомлено застосовувати знання, уміння й навички, способи діяльності для виконання практичних, пізнавальних, комунікативних завдань. При чому визначальним є досвід самостійної роботи, що ґрунтується на засадах здобутих знань, коли важливим не їх наявність, а здібність адекватно використовувати в практичній діяльності [3; 5].

Тенденція розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти, зорієнтована на компетентнісний характер навчальної роботи, зумовила появу нових підходів до оцінювання її результатів. Йдеться не тільки про знання, уміння й навички з певного предмету чи їх комплексу, скільки про *універсальні, надпредметні уміння й навички*, які допомагають долати проблеми повсякденного життя, особливо труднощі у виборі рішення та власної відповідальності за зроблений вибір [8; 11; 12]. Компетентнісно-діяльнісний підхід суттєво вплинув також і на уточнення змісту навчання усіх видів мовленнєвої діяльності. У програмах указані мовленнєві функції, якими оволодівають учні з кожної теми. Це чітко зорієнтовує усіх учасників навчального процесу, а також авторів підручників у виборі адекватних видів і форм роботи, що забезпечують набуття досвіду самостійного виконання

зазначених функцій під час породження усних і писемних висловлювань і отримання інформації у процесі читання і слухання.

Однією з визначальних характеристик компетентної особистості є її здатність до самореалізації через уміння комунікувати. Їй притаманне уміння досягати успіху, реалізовувати себе, здатність розв'язувати наявні проблеми, використовувати свій досвід, обирати ефективний для себе спосіб поведінки у певній ситуації, самостійно долати критичні ситуації. Окрім того, їй характерна гнучкість і різноманітність знань, емоційна обізнаність та емпатія тощо [12]. Це лише незначний перелік характеристик, які наводяться у роботах як зарубіжних, так і вітчизняних учених [5; 7; 8; 10; 11; 14; 15], присвячених проблемі життєвих компетентностей. Вони дають змогу усвідомлено і раціонально будувати своє життя та досягати бажаних успіхів. Різні дослідники проблеми пропонують своє бачення цих характеристик, утім, узагальнивши їх, визначимо найбільш часто уживані у їхніх роботах. До ключових компетентностей відносять:

- *уміння навчатись* (використовувати знання для розв'язання життєвих проблем, самостійно набувати та удосконалювати свій досвід);

- *уміння здійснювати пошук інформації* (аналізувати її, узагальнювати, диференціювати, робити висновки);

- *уміння рефлексувати* (обґрунтовувати власну точку зору, відстоювати її, адекватно оцінювати ситуацію, в якій здійснюється спілкування);

- *уміння співпрацювати* (самостійно приймати рішення, обґрунтовувати свою позицію, адекватно поводити себе в колективній діяльності, вирішувати конфліктні ситуації, знаходити способи порозуміння з метою досягнення спільних цілей та інтересів);

- *уміння адаптуватися до різних умов діяльності* (бути гнучким у розв'язанні наявних проблем, використовувати різні стратегії спілкування, бути здатним долати труднощі).

Такі підходи дали підстави розглядати компетентність як інтегральну якість особистості, її здатність успішно вирішувати проблемні ситуації; якість, яка зумовлена смисловим поєднанням знань і цінностей людини, а також її здібностями, інтересом до діяльності та вмінням ефективно взаємодіяти з навколишнім середовищем. Наведені міркування визначають компетентність як форму вияву людського капіталу у практичній діяльності людини, як особливість здібностей, мотивації, особистісних властивостей, що необхідні для її продуктивної навчальної та професійної діяльності. Власне, таке розуміння основних характеристик компетентнісного підходу дає змогу певною мірою адаптувати їх до особливостей навчання іноземних мов. Насамперед це кореспондується з діяльнісною технологією навчання, ефективність якої різнобічно пов'язується із психологічним станом учня, його готовністю до певної діяльності, яка, у свою чергу, залежить від рівня

умотивованості навчальних дій, ступеня емоційної привабливості предмета діяльності та вольового налаштування на виконання визначеної роботи.

Діяльнісна здатність як стан психологічної готовності до виконання певної роботи у кожної людини різна, втім у дидактично доцільно організованому процесі навчання існує можливість налаштувати особистість на виконання запрограмованих навчальних дій. Для цього необхідно визначити види і форми діяльності, що сприяють ефективності навчального процесу. Окреслимо ті, що визначаються особливостями навчання іноземної мови. *По-перше*, це ті, котрі забезпечують організацію процесу іншомовної комунікативної діяльності у формі діалогу культур, що зумовлюється взаємопов'язаним навчанням мови і культури, а також методично доцільне управління цим процесом. До них відносимо процеси цілевизначення, планування, контролю, оцінювання, рефлексії. *По-друге*, ті, що забезпечують безпосереднє сприймання й активізацію іншомовного навчального матеріалу, його активне використання в різноманітних формах репродуктивних, продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності, узагальнення отриманих результатів. *По-третє*, ті, що визначаються індивідуальними психофізіологічними можливостями кожного учня, рівнем їхньої готовності та вмотивованості до оволодіння мовою, а також тими, що сформувалися у результаті набутого навчального і життєвого досвіду (пам'ять, увага, усвідомлене ставлення до діяльності, активність, здатність до аналізу, узагальнень, систематизації, порівняння тощо).

Діяльнісна технологія навчання іноземної мови зумовлює особливу організацію різних аспектів освітнього процесу. Власний науковий та навчальний досвід дозволив нам визначити пріоритетні з них:

- добір мовного і мовленнєвого матеріалу відповідно до іншомовних комунікативних потреб учнів та його структурування у змісті навчання;
- визначення комплексу навчальних дій, якими повинні оволодіти школярі під час набуття досвіду іншомовної комунікативної взаємодії;
- дидактично доцільний добір вправ і завдань як засобів оволодіння мовними операціями і мовленнєвими діями, що забезпечують виконання комунікативних намірів учнів у межах певних тем спілкування;
- визначення списку навчальних стратегій, якими повинні уміти самостійно керуватись учні для досягнення ефективної організації своєї навчальної діяльності та її раціоналізації у процесі оволодіння іншомовним спілкуванням;
- добір видів і форм навчальної діяльності, котрі характерні процесу реальної комунікації у різних соціальних умовах мовленнєвої взаємодії;
- вибір навчально-мовленнєвих ситуацій як засобів, що орієнтують

учнів на дотримання відповідної комунікативної поведінки під час спілкування у різних соціально-комунікативних умовах;

- визначення оптимального обсягу соціокультурної інформації та ефективних видів діяльності для навчання учнів спілкування у формі діалогу культур.

Компетентнісно-діяльнісна технологія сприяє засвоєнню лінгвістичних і соціокультурних знань і умінь доцільно їх використовувати у мовленнєвій діяльності. Досвід, якого набувають учні у процесі навчання, на наш погляд, першочергово має бути спрямований на забезпечення їх прагматичною інформацією з таких питань:

- як організувати / підтримувати іншомовне спілкування у різних соціально-комунікативних умовах;
- які мають бути норми іншомовної комунікативної поведінки за різних обставин спілкування;
- якими мовними одиницями доцільно керуватися під час продукування висловлень у різних часових і локальних ситуаціях;
- які мовленнєві зразки необхідно використовувати в різних умовах спілкування, зокрема з представниками різних соціальних статусів і груп, на зустрічах / зібраннях різного соціального спрямування;
- з яких джерел і якими способами здобувати необхідну інформацію для задоволення власних іншомовних комунікативних потреб;
- як проявляти гнучкість своєї комунікативної поведінки і які невербальні стратегії використовувати за умов дефіциту певного мовленнєвого досвіду;
- якими методами і в який спосіб удосконалювати власний іншомовний комунікативний досвід.

У підготовлених нами підручниках ми вміщуємо матеріали для формування в учнів не тільки іншомовного досвіду спілкування, але й адекватної комунікативної поведінки у найтипівіших обставинах мовленнєвої взаємодії. Найбільш дидактично доцільною формою пред'явлення такої інформації ми визначили інструкції. Їх зміст узгоджується з програмною тематикою спілкування для кожного класу та віковими можливостями школярів. Окрім того, вони слугують орієнтовною основою для виконання навчальних дій. Після презентації інструкції, як правило, пропонуються комунікативно спрямовані творчі завдання з метою практичної активізації їх змісту. Найбільш типовими навчальними матеріалами цього виду нами визначені такі:

- як підготувати переказ тексту;
- як будувати діалог;
- як узагальнювати зміст тексту;

- як написати анотацію;
- як підготувати резюме;
- як підготувати Curriculum Vitae (коротку автобіографію);
- як заповнювати декларацію в аеропорту/на митниці;
- як оформлювати творчу письмову роботу;
- як заповнювати різного змісту формуляри/бланки;
- як написати оголошення;
- як написати особистого/ділового листа;
- як оформлювати письмові повідомлення у мережі Інтернет;
- як брати інтерв'ю;
- як брати участь у спілкуванні (конференції) по Інтернету;
- як підготувати реферат/доповідь/виступ.

Як засвідчила шкільна практика, такі види навчальних матеріалів і комплекси творчих комунікативних завдань, які їх супроводжують, сприяють формуванню в учнів готовності до здійснення аналогічних дій у реальних життєвих ситуаціях. Звісно, що перші такі дії виконуються з опорою на інструкцію як орієнтовну основу діяльності, а згодом – самостійно, відповідно до набутого досвіду. Така технологія навчання не суперечить компетентнісному підходу, оскільки вона зорієнтована на розвиток діяльнісних здатностей школярів і дає їм змогу реалізовувати себе як суб'єкта навчання та розвитку, що є однією з визначальних характеристик компетентної особистості.

Не менш важливими для набуття школярами досвіду спілкування відповідно до прийнятих норм є автентичні прагматично спрямовані зразки мовлення із соціальної сфери. Таким навчальним матеріалам має приділятися значна увага. Насамперед це зумовлюється певною невідповідністю за формою окремих іншомовних зразків із їх аналогами в рідній мові учнів. Окрім того, деякі з них мають особливу форму і є незіставними з рідномовними аналогами. При цьому перекладна рідномовна калька таких зразків зазвичай не усвідомлюється носієм мови і, відповідно, залишається несприйнятою, через що спілкування може не досягти очікуваних результатів. Щоб засоби мовленнєвої взаємодії відповідали прийнятим нормам і сприяли виконанню прогнозованих цілей, необхідно забезпечити учнів автентичними, типовими для різних сфер, мовленнєвими зразками. Відповідно до тематики спілкування, окресленої навчальною програмою для кожного класу, у змісті сконструйованих нами підручників з іспанської мови пропонуються такі навчальні матеріали:

- форма меню-карти;

- усталені нормативні словосполучення, що використовуються під час ведення телефонної розмови;
- нормативні зразки звертання до співрозмовника, вибачення, висловлення окремих позитивних/негативних емоцій;
- зразки різних назв найтипівіших предметів/об'єктів, які використовуються в Іспанії та Латинській Америці, зокрема ті, що мають різні назви в цих країнах;
- форма оголошень про режим роботи різних установ, зокрема із соціальної сфери (магазинів, кафе, бібліотек, аптек тощо);
- скорочені форми (сленг) назв окремих предметів/об'єктів, якими користуються сучасні діти в країні, мова якої вивчається;
- скорочені форми назв вулиць/проспектів/площ, прийняті у країні, мова якої вивчається.

Як зазначають усі дослідники проблеми компетентнісного підходу в освіті, особливим виявом цього феномену є здатність особистості до саморефлексії та самореалізації [3; 11; 13]. Тільки за умови, що нею буде усвідомлюватись навчальний матеріал, який підлягає засвоєнню, і вона відчуватиме потребу в ньому, можливе досягнення позитивного результату. У цьому контексті визначальним є твердження Джона Равена, який зазначив: «щоб розвивати в людині готовність і здібність проявляти ініціативу, необхідно розвивати в ній схильність проявляти її за власним бажанням» [8, 151]. Для сфери навчання іноземних мов необхідно, щоб учень не тільки розумів значення навчальної одиниці, але й володів навичками самостійно утворювати її форму і уміннями адекватно за певних потреб використовувати у практичній мовленнєвій діяльності. А це означає, що навчальна робота має бути зорієнтована не на трансляцію знань, а на розвиток діяльнісних здатностей особистості школяра як пріоритетної характеристики компетентної людини. Для досягнення таких цілей у змісті підручників ми презентуємо узагальнені таблиці правил формоутворення та функцій дієслівних часів, які частково або повною мірою відрізняються від аналогів у рідній мові, через що зумовлюють значні труднощі для успішного оволодіння ними. Нами передбачено не тільки демонстрацію форм цих граматичних явищ, а й пропонується комплекс дій, спрямованих на їх усвідомлене засвоєння у комунікативних видах діяльності. Зміст таблиць зорієнтовує навчальну діяльність учнів, конкретизує особливості використання у спілкуванні різних часових форм дієслів та узгодження їх у складнопідрядних реченнях (цей матеріал викликає значні труднощі в учнів).

Компетентнісно-діялісна технологія навчання іншомовного спілкування проявляється насамперед у процесі комунікативної діяльності, коли учні не тільки

отримують певні прагматично спрямовані знання, але й виконують систему навчальних дій, що забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності. Лише за умови, що кожен учень особисто братиме участь у виконанні навчально-комунікативних дій, усвідомить їх функціональне призначення у комплексі з іншими діями, дасть йому змогу набути досвіду мовленнєвої взаємодії в усній і письмовій формах.

Успішне упровадження компетентнісно-діяльнісної технології навчання чужомовного спілкування різнобічно залежить від вправ і завдань, оскільки саме вони репрезентують зміст дій, що мають виконувати школярі під час пред'явлення та активізації навчального матеріалу. Дидактично доцільний їх добір і методично виправдана організація зможуть забезпечувати ефективність набуття іншомовного комунікативного досвіду та успішне виконання цілей навчання, визначених чинною шкільною програмою. У процесі практичного виконання відповідних дій в індивідуальних, парних і групових формах роботи в учнів формуються не тільки уявлення про лінгвістичні особливості чужої для них мови, але й набувається досвід мовленнєвої діяльності у різних ситуаціях спілкування.

Основними напрямками трансформації змісту навчання іноземних мов відповідно до компетентнісно-діяльнісної технології нами визначено такі:

- а) дидактичне переосмислення сутності навчального матеріалу під кутом зору його доцільності, доступності, відповідності іншомовним комунікативним потребам учнів певної вікової категорії, достатності для забезпечення їхніх комунікативних намірів;
- б) визначення значущих для учнів зв'язків вивченого матеріалу з життєвою практикою, що асоціюється з рівнем його прагматичності – сферами використання у реальних умовах спілкування;
- в) забезпечення ефективної активізації мовного матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності через умотивованість навчальних дій і використання оптимальної системи вправ і завдань та дидактично доцільних допоміжних матеріалів;
- г) сприяння усвідомленому засвоєнню учнями способів діяльності з навчальним іншомовним матеріалом у межах певного кола понять, явищ, процесів, об'єктів, фактів, зокрема тем для спілкування, змісту мовного і мовленнєвого матеріалу, змісту правил-інструкцій тощо. Саме ці положення, на наш погляд, мають слугувати підґрунтям для реалізації компетентнісно-діяльнісної технології навчання іншомовного спілкування.

Компетентнісно-діялісну технологію доцільно розглядати з кількох позицій: а) цілей шкільної іншомовної освіти, б) особливостей добору та організації змісту навчання, в) особливостей вибору та використання методів, освітніх форм і засобів навчання, г) особливостей організації навчального процесу, д) особливостей форм і видів контролю навчальних результатів. Розглянемо детальніше ці характеристики.

Цілі шкільної іншомовної освіти. Основними ознаками цієї позиції є особливості цілевизначення, його спрямованість на практичне оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, а також на формування в учнів якостей і здатності розв'язувати власні освітні проблеми з використанням критичної рефлексії, пов'язаної з удосконаленням іншомовних здібностей і мовленнєвого досвіду протягом життя відповідно до власних комунікативних потреб.

Особливості добору та організації змісту навчання іноземної мови. Ця позиція зумовлюється як цілями, так і тематикою навчання іншомовного спілкування. Вона має враховувати метапредметні категорії, пов'язані з організаційними, емоційно-оцінними, інформаційно-пізнавальними, комунікативними, емоційно-ціннісними видами навчальної діяльності, спрямованими на засвоєння мовних аспектів спілкування і механізмів іншомовної комунікації в усному і писемному мовленні, на оволодіння особливостями комунікативної поведінки, прийнятої у країнах, мова яких вивчається, на дотримання соціокультурних норм вироблення стратегій, що забезпечують успішність комунікативної взаємодії.

Особливості вибору та використання освітніх технологій у процесі компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов. Ця позиція зумовлюється тенденціями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти: а) комунікативним спрямуванням процесу навчання; б) діяльнісною технологією навчання; в) особистісно орієнтованою парадигмою процесу навчання; г) культурологічним спрямуванням навчальної діяльності. Визначені для використання у навчальному процесі освітні технології мають сприяти успішному оволодінню учнями діями, спрямованими на отримання іншомовного досвіду спілкування в усній та письмовій формах, який неможливий без засвоєння мовних одиниць і механізмів оперування ними у практичній іншомовній діяльності. А це означає, що методи, форми і види навчальної роботи повинні оптимально забезпечувати ефективні пред'явлення та активізацію дібраних мовних і мовленнєвих одиниць і давати змогу здійснювати контроль/самоконтроль навчальних досягнень учнів.

Особливості організації освітнього процесу. Передбачається, що навчання іноземної мови тісно пов'язане з оволодінням учнями певними аспектами культури країни, мова якої вивчається (соціокультурний, соціолінгвістичний, лінгвокраїнознавчий аспекти). У зв'язку з цим весь процес навчання набуває форми діалогу культур (чужомовної та рідної), який здійснюється засобами іноземної мови. Такий підхід забезпечується спеціальними видами і формами іншомовної навчальної діяльності, серед яких визначальне місце належить комунікативним завданням. Зокрема інтерактивним технологіям і навчально-мовленнєвим ситуаціям.

Особливості форм і видів контролю освітніх результатів. Ця позиція передбачає використання нового підходу до оцінювання іншомовних навчальних досягнень учнів. Пріоритетними вважаються види і форми контролю не стільки рівня сформованості мовних (лексичних, граматичних) навичок учнів (хоч і вони є об'єктом контролю), скільки рівня набутих іншомовних умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: говорінні, слуханні, читанні, письмі. При цьому не залишається поза увагою загальнонавчальний досвід учнів, який дає їм змогу доцільно користуватися невербальними засобами спілкування, самостійно здійснювати діяльність для забезпечення власних потреб спілкування іноземною мовою.

Отже, визначені та схарактеризовані нами ознаки компетентісно-діяльнісної технології окреслюють напрями розвитку змісту навчання іноземних мов. Переконливим показником доцільності такого змісту, у тому числі ефективності засобів, за допомогою яких він реалізується, є *здатність учнів цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані уміння й навички, набутий досвід, світоглядні цінності та переконання з активною творчою самостійною пошуково-дослідницькою діяльністю* у процесі вибору та використання мовних засобів та інформаційного змісту для продукування усних і письмових висловлювань, а також для ідентифікації чужих висловлювань під час їх сприймання. На сьогодні це одне із пріоритетних завдань сучасної шкільної іншомовної освіти, яка повинна озброїти учнів уміннями усвідомлено окреслювати для себе проміжні та кінцеві цілі щодо оволодіння різними аспектами мови, визначати якість очікуваного мовленнєвого продукту, оцінювати наявні навчальні матеріали, необхідні для реалізації власних комунікативних намірів, добирати раціональні способи і форми оволодіння навчальним змістом згідно із своїми потенційними можливостями та потребами. Йдеться про здатність змісту сприяти розвитку в учнів рефлексивних здібностей, зокрема, оцінювати власні якості як мовної особистості та як суб'єкта навчальної діяльності, що передбачає засвоєння не тільки певного іншомовного досвіду, але й стратегій, що дають змогу успішно (ефективно і раціонально) його набувати і коригувати відповідно до потреб своєї життєдіяльності. Ці здібності різнобічно корелюються з креативністю як особливою особистісною характеристикою, якій мають бути притаманні такі якості:

- уміння успішно реалізовувати творчі комунікативні завдання, яким не властиві раніше запрограмовані способи виконання;
- володіння не тільки певним обсягом іншомовного навчального матеріалу відповідно до вимог чинної програми, але й способами діяльності, що забезпечують успішність освіти;
- уміння виробляти власні способи творчої навчально-пізнавальної діяльності відповідно до індивідуальних можливостей, усвідомлено створювати власну траєкторію навчання;

– здібність до трансформації, модифікації, експериментування з метою удосконалення як змістового, так і процесуального складників своєї навчальної діяльності;

– відсутність побоювань припуститися помилок у процесі оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю, що часто, як засвідчує практика, виявляється психологічною перешкодою для участі у спілкуванні;

– володіння емпатією як готовністю до спілкування з представниками інших культур, толерантне ставлення до них, до їхнього життєвого досвіду і до умов, у яких відбувається комунікація;

– уміння використовувати невербальні засоби спілкування з метою досягнення очікуваних результатів;

– здібність формувати в собі відчуття здогадки, антиципації, синонімії тощо і уміння раціонально користуватися ними у разі потреби;

– здібність самостійно створювати мовленнєвий продукт як в усній, так і в письмовій формі, що відповідав би параметрам, які до нього визначаються за тематикою, за обсягом, за структурою, за змістом, за мовним наповненням;

– здібність творчо і успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами навчального процесу, толерантно до них ставитися, відчувати власну відповідальність за результати колективної діяльності;

– бути вмотивованою та зацікавленою особистістю у виконанні навчальних комунікативних завдань, проявляти активність під час вербальної взаємодії, відповідати за рівень власного розвитку, власної освіти і власного виховання;

– здібність до рефлексії щодо об'єктивного самооцінювання своїх навчальних здібностей і уміння коригувати їх відповідно до визначеного рівня і комунікативних потреб.

Як нам уявляється, саме ці характеристики визначають *базовий рівень іншомовної комунікативної компетентності сучасного школяра*. Його повинна оновлений зміст шкільної іншомовної освіти. Звісно, що цей рівень буде удосконалюватись і збагачуватись іншими характеристиками, які стануть затребуваними відповідно до розвитку життєвих потреб людини.

Висновки. Отже, схарактеризована нами компетентнісно-діяльнісна технологія навчання іншомовного спілкування має сфокусуватися на зміст сучасної шкільної іншомовної освіти. Вона зумовлює визначення дидактично і методично доцільних принципів добору навчального матеріалу відповідно до програмної тематики спілкування; методично доцільне його збалансування та структурування у змісті навчання згідно з окресленими цілями у різних видах мовленнєвої діяльності; вибір методів, форм і засобів навчання, що забезпечують його діяльнісний характер; узгодження з віковими особливостями школярів,

їхнім досвідом; умотивованість навчальних дій, котрі сприяли б взаємопов'язаному навчанню мови і культури, формували б в учнів здатність до рефлексії, до самостійного удосконалення іншомовного досвіду відповідно до їхніх іншомовних комунікативних намірів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програми для загальноосвітніх закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови. 2 – 12 класи. – Київ. – Ірпінь. : Перун, 2005. – 208 с.
2. Бим И.Л. Обучение иностранным языкам – поиск новых путей / И.Л. Бим // Иностр. яз. в shk. – 1989. – № 1. – С.20 – 23.
3. Болотов В.А., Серикова В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В.А. Болотов, В.В. Серикова // Перемены. – 2004. – № 2. – С.130 – 139.
4. Гальскова Н.Д., Соловцова Э.И. К проблеме содержания обучения иностранным языкам на современном этапе развития школы / Н.Д. Гальскова, Э.И. Соловцова // Иностр. яз. в shk. – 1991. – № 3. – С.31 – 35.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования (научные обобщения)/ И.А. Зимняя // Мониторинг качества образования. – М.: Вологда, 1998. – С. 34 – 42.
6. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія/О.І.Локшина. – К.: Богданова А.М., 2009. – 404 с.
7. Ніколаєва С.Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах/С.Ю.Ніколаєва//Іноземні мови. – 2010. - № 3. – С.3 – 10.
8. Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация/Дж.Равен/Пер. с англ. – М.: «Когнито-Центр», 2002. – 396 с.
9. Редько В.Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті підручників з іноземних мов. Теорія і практика: монографія / Валерій Редько. К. : Генеза, 2012. – 224 с.
10. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія / В.Г. Редько. – К. : Педагогічна думка, К. : Педагогічна думка, 2017. – 628 с.
11. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования/А.Хуторской//Нар. Образование. – 2003. - № 2. – С.58 – 64.

12. Швалб Ю. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Ю. Швалб // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 31 – 36.

13. Gauthier R. – F. The Content of Secondary Education around the World: Present Position and Strategic Choices/Roger – Francois Gauthier. – Paris: UNESCO Publishing, 2006. – 140 p.

14. Key Competencies for Successful Life and Well – Functioning Society; Edited by Dominique S. Rychen and Laura H. Salganik. – Göttingen: Hogrefe and Huber Publishers, 2003. – 219 p.

15. Key Competencies; Some International Comparisons// Scottish Qualifications Authority. – 2003. – Bulletin № 2. – 25 p.

Анотація

Автор статті розглядає і науково обґрунтовує компетентнісно-діяльнісну технологію навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Він характеризує дидактичні компоненти цієї технології, визначає базовий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності сучасного учня. Проілюстровані теоретичні положення технології базуються на науковому та навчальному досвіді автора, підґрунтям для чого слугували сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти.

Ключові слова: компетентнісно-діялісна технологія, зміст навчання іноземної мови, іншомовна комунікативна компетентність.

Summary

In the article, the author examines and scientifically substantiates the competency-activity technology of teaching foreign languages in institutions of general secondary education. He characterizes the didactic components of this technology, defines the basic level of formation a foreign-language communicative competence of a contemporary pupils. The illustrated theoretical provisions of the technology are based on the author's scientific and educational experience, which served as the basis for the current trends in the development of school foreign language education.

Under the term competency oriented teaching of foreign communication, the author understands the ability of pupils to perform foreign language means the actual task for them to communicate in everyday, educational, industrial and cultural life; the ability to use the facts of speech for the communication purposes. A pupil has a foreign language communicative competence, if he, in the conditions of direct or indirect contact, successfully fulfills the tasks of mutual understanding and interaction with the native speakers of the studied language in accordance with accepted norms and traditions. Essential characteristics of this category are considered skills appropriate to use the language in accordance with the topic of communication.

Noted, that competency-activity technology promotes the learning of linguistic and socio-cultural knowledge and skills appropriate to use them in speech activities. The author outlines the scope of the main pragmatic information that pupils need to acquire during competency oriented education. Those are following:

- how to organize / support foreign language communication in different ways of social and communicative conditions;
- what the rules of a foreign language communicative behavior for different circumstances of communication should be;
- what language units during production of expressions in different time and local situations should be guided;
- which language samples in different conditions communication, in particular with representatives of different social statuses and groups, at meetings / meetings of different social directions should be used;
- from which sources and in which ways they have obtain the necessary information to meet their own foreign communication needs;
- how to demonstrate the flexibility of their communicative behavior and what non-verbal strategies to use in the absence of certain language experiences;
- which way should they improve foreign communication experience.

The main areas of the teaching foreign languages content transformation in accordance with the competence-activity technology are following: a) didactic rethinking the essence of educational material from the perspective of its expediency, accessibility, correspondence with other language communication skills of pupils of a certain age category, sufficiency to ensure their communicative intentions; b) determining the connections of the studied material with the life practices that are significant for the pupils, which is associated with the level of its pragmatism - the areas of usage in real communication conditions; c) ensuring the effective activation of linguistic material in various types of speech activity through the motivation of educational actions and the use of the optimal system of exercises and tasks and didactically appropriate auxiliary materials; d) facilitating the conscious learning by students of ways working with educational foreign language material within a certain range of concepts, phenomena, processes, objects, facts, in particular topics for communication, the content of speech material, the contents of instructions, etc.

The author suggests to consider the competence-activity technology of teaching foreign language communication from several positions: a) the goals of school foreign language education; b) the features of selection and organization of the content of education; c) the features of the choice and usage methods, educational forms and means of education; d) the peculiarities of the

organization of the educational process; e) features of the forms and types of control of learning outcomes.

Key words: competence and activity based technology, content of foreign language learning, foreign language communicative competence.